

Sabina Kwiecień, Beata Langer

"Jan Muszkowski : ludzie, epoka, książki. Polska bibliologia uniwersytecka w 60 lat od śmierci Profesora", Łódź, 13-14 maja 2013 roku

Bibliotheca Nostra : śląski kwartalnik naukowy nr 2, 92-95

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SABINA KWIECIEŃ
BEATA LANGER

*Institut Informatji Naukowej i Bibliotekoznawstwa
Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie*

**„JAN MUSZKOWSKI: LUDZIE, EPOKA, KSIĄŻKI.
POLSKA BIBLIOLOGIA UNIWERSYTECKA
W 60 LAT OD ŚMIERCI PROFESORA”
ŁÓDŹ, 13–14 MAJA 2013 ROKU**

W maju 2013 roku Katedra Bibliotekoznawstwa i Informatji Naukowej Uniwersytetu Łódzkiego zorganizowała konferencję pt. „Jan Muszkowski: ludzie, epoka, książki. Polska bibliologia uniwersytecka w 60 lat od śmierci prof. Jana Muszkowskiego”¹. Obrady toczyły się w Łodzi w Centrum Szkoleniowo-Konferencyjnym Uniwersytetu Łódzkiego. W dwudniowym programie konferencji znalazło się blisko 40 referatów. Wygłosili je przedstawiciele ośrodków naukowych i akademickich z całej Polski: Bydgoszczy, Kalisza, Krakowa, Lublina, Łodzi, Poznania, Rzeszowa, Warszawy, Wrocławia.

Głównym celem, który przyświecał organizatorom konferencji, było przypomnienie w środowisku bibliologów i bibliotekarzy sylwetki prof. Jana Muszkowskiego – twórcy pierwszego w Polsce ośrodka kształcenia bibliotekoznawców i badań księgoznawczych. Konferencja umożliwiła ukazanie koncepcji, dokonań i zasług w zakresie bibliologii jednego z wybitniejszych teoretyków książki, jakim był Jan Muszkowski. Była także okazją do dokonania przeglądu tematów podejmowanych przez badaczy w tym zakresie, nowych interpretacji oraz weryfikacji niektórych ustaleń. Uczestnicy konferencji spotkali się ponadto z córką profesora – prof. dr hab. Joanną Muszkowską-Penson – i wysłuchali jej wspomnień o ojcu i jego pracy.

Obrady pokazały dobitnie, że poglądy Muszkowskiego w zakresie badań bibliologicznych są nadal obecne w tematach podejmowanych przez badaczy. Dorobek profesora przedstawiony w sześćdziesiątą rocznicę jego śmierci stanowił znaczący kontekst dla nowych problemów podejmowanych przez bibliologów i historyków oraz koncepcji naukowych w zakresie badań bibliologicznych zainspirował też ożywione dyskusje i rozważania na temat bibliologii i perspektyw rozwoju dyscypliny. Wystąpienia skupiały się

¹ Informacje o konferencji, jej programie oraz tematyce podane za: www.muszkowski2013.uni.lodz.pl/program.html [dostęp 10.06. 2013], www.muszkowski2013.uni.lodz.pl/ [dostęp 10.06.2013].

wokół zagadnień, zaproponowanych przez organizatorów: Jan Muszkowski: uczony, organizator życia naukowego; bibliotekarstwo i nauka o książce w 1. połowie XX wieku; życie naukowe i kulturalne w Łodzi w 1. połowie XX wieku; biografistyka księgoznawcza.

Uroczystego otwarcia konferencji dokonała prof. dr hab. Jadwiga Konieczna – kierownik Katedry Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej UŁ, natomiast mowy powitalne wygłosili m.in. przedstawiciele władz rektorskich Uniwersytetu Łódzkiego, dziekan Wydziału Filologicznego UŁ – prof. dr hab. Piotr Stomaszczyk, prezes Łódzkiego Towarzystwa Naukowego – prof. dr hab. Stanisław Liszewski, przewodnicząca Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich – mgr Elżbieta Stefańczyk oraz prof. dr hab. – Hanna Tadeusiewicz. Ostatnia z wymienionych badaczek przypomniała dokonania Jana Muszkowskiego w zakresie organizacji pierwszego w Polsce ośrodka, gdzie bibliologia uznana została za dyscyplinę naukową, czyli Katedry Bibliotekoznawstwa UŁ.

Dużym, wzruszającym przeżyciem było wystąpienie gościa honorowego konferencji – córki Muszkowskiego – prof. dr hab. Joanny Muszkowskiej-Penson. Profesorka opowiedziała o swoim ojcu z „domowego punktu widzenia”. Uczestnicy mieli niepowtarzalną okazję słuchać nie tylko o osobie i działalności tego wybitnego uczonego, ale też wspomnień córki o marzeniu jej ojca, którym było stworzenie ośrodka naukowego badań księgoznawczych. Dowiedzieli się przy tym o wysiłku intelektualnym i organizacyjnym, jaki towarzyszył temu przedsięwzięciu. Niezwykle cenne było, że Joanna Muszkowska-Penson, wspominając osobę ojca, przybliżyła całe ówczesne środowisko bibliotekarzy, z którym współpracował Muszkowski. Mówiąc o „ojcu widzianym z domu” córka podkreśliła, iż był on „pracoholikiem, który nigdy nie odpoczywał”. Pozostawił po sobie pasję i wzór życia. Obraz zasłużonej postaci, który wyłonił się z pamięci córki, był świadectwem jego wybitnej działalności na polu bibliotekoznawstwa, ale też stanowił potwierdzenie szczególnych zasług uczonego i podjęcia dyskusji, rozpoczętej przez Muszkowskiego, nie tylko o badaniach książki jako zjawisku kultury, ale i całej dyscyplinie naukowej.

Konferencji towarzyszyło uroczyste odsłonięcie tablicy pamiątkowej poświęconej prof. Janowi Muszkowskiemu w Bibliotece Uniwersytetu Łódzkiego i otwarcie wystawy, upamiętniającej życie i dzieło tego wybitnego teoretyka książki, przygotowanej przez Bibliotekę Uniwersytetu Łódzkiego.

Spotkanie konferencyjne podzielono na obrady plenarne – *Jan Muszkowski: uczony, organizator życia naukowego, twórca teorii książki* (zaplanowane w pierwszym dniu konferencji) i w sesjach (tych utworzono cztery: *Bibliotekarstwo i nauka o książce w 1. połowie XX wieku; Interdyscyplinarność i pole badawcze bibliologii; Życie naukowe i kulturalne Łodzi w 1. połowie XX wieku; Biografistyka księgoznawcza*).

W czasie obrad plenarnych dominowały problemy dotyczące postaci Jana Muszkowskiego. Prof. dr hab. Małgorzata Komza (Wrocław) podjęła próbę

odpowiedzi na pytanie, w jakim stopniu teoretycy bibliologii, w tym Muszkowski, interesowali się problematyką sztuki książki. Zagadnienie roli Jana Muszkowskiego w kształtowaniu polskiego księgoznawstwa w latach 1918–1939 poruszyła dr hab. Małgorzata Derkacz (Wrocław), która przedstawiła jego poglądy na temat zawodu księgarza. Kolejna prelegentka, także przedstawicielka wrocławskiego środowiska naukowego – dr Agnieszka Łusznak przybliżyła zebrany paradygmat pozytywistyczny w pracach wspomnianego wcześniej uczonego. Referat dr. Jacka Ladoruckiego (Łódź) – *System książki Jana Muszkowskiego* przyniósł syntezę dorobku profesora w zakresie badań książki jako zjawiska kultury oraz dyscypliny naukowej. Z kolei mgr Elżbieta Stefańczyk (Warszawa) przedstawiła wkład twórcy pierwszej w Polsce Katedry Bibliotekoznawstwa w powstanie Związku Bibliotekarzy Polskich oraz jego aktywny udział w pracach związku. Prof. dr hab. Ewa Andrysiak (Łódź) omówiła maszynopis ostatniej pracy Jana Muszkowskiego zatytułowany *Pierwszy etap wyższych studiów bibliotekarskich UŁ (1945/46 – 1951/52)*, przechowywany w Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu. Podczas obrad plenarnych uczestnicy konferencji z dużym zainteresowaniem wysłuchali także dr. Zbigniewa Gruszki, który przedstawił, w oparciu o zachowaną korespondencję, uwarunkowania, w jakich powstawało drugie wydanie fundamentalnej pracy Muszkowskiego *Życie książki* oraz dzięki uważnej lekturze prasy popularnonaukowej dokonał analizy recenzji podręcznika.

W drugim dniu konferencji wśród wystąpień dotyczących zagadnień bibliotekarstwa i nauki o książce w 1. połowie XX wieku (9 referatów) z dużą uwagą wysłuchano prof. Ryszarda Nowickiego (Bydgoszcz), który w oparciu o materiały źródłowe, przedstawił problemy badawcze związane z działalnością zbiornic księgozbiorów zabezpieczonych, utworzonych przez Ministerstwo Oświaty w 1947 w Gdańsku, Katowicach, Krakowie, Poznaniu, Szczecinie i Wrocławiu. Następnie referat wygłosił prof. nadzw. dr hab. Andrzej Drózdź (Kraków), który w interesujący sposób zobrazował – *Działalność Centralnego Zarządu Bibliotek w latach 1951–1967*. Wśród zgrupowanych w tym bloku tematycznym na uwagę zasługiwały ponadto wystąpienia prof. dr hab. Krzysztofa Walczaka (Wrocław), dr Danuty Wańki (Kalisz), dr Magdaleny Kwiatkowskiej (Łódź) oraz dra Grzegorza Niecia. Prof. Krzysztof Walczak wygłosił referat nt. *Rosyjskich bibliotek publicznych na terenie guberni kaliskiej*, zaś dr Danuta Wańka ukazała „Myśl Narodową” (1921–1939) jako źródło do badań nad kulturą książki w 1. połowie XX wieku. Dr Magdalena Kwiatkowska, w oparciu o badania zasobów Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego, przedstawiła materiały pozostałe po prof. Muszkowskim jako źródła do dziejów ruchu wydawniczego, z kolei dr Grzegorz Nieć omówił przegląd badań nad księgarstwem w Polsce po 1945 roku, dokonując jego oceny.

Na osobną grupę tematyczną złożyły się teksty podejmujące rozważania o interdyscyplinarności i polu badawczym bibliologii (9 referatów). Sesję otworzyło wystąpienie prof. dr hab. Kazimierza Kowalewicza (Łódź), które

dotyczyło problematyki książki w świecie elektronicznym. Z dużym zainteresowaniem spotkały się referaty m. in.: prof. dr hab. Marii Wichowej (Łódź), dr. Tomasza Stolarczyka (Łódź), dr. Rafała Kępy (Łódź) oraz dr Beaty Langer (Kraków). Prof. Maria Wichowa przedstawiła badania nad polonikami ze zbiorów zamków Skokloster, wyjaśniając, w jaki sposób polskie rękopisy i druki znalazły się w Szkocji a następnie omówiła katalog biskupa Jana Albertrandiego. Dr Rafał Kępa mówił o wyzwaniach, jakie pojawiają się przed edytorami nowego wydania *Życia książki*, zaś dr Tomasz Stefańczyk zobrazował miejsce i rolę badań historycznych w bibliologii. O autorach obrazu artystycznego londyńskiego dwutygodnika „Free Europe” opowiedziała natomiast dr Beata Langer.

Wśród wystąpień omawiających życie naukowe i kulturalne Łodzi w 1. połowie XX wieku (3 referaty) wysłuchano referatu prof. nadzw. dr hab. Jadwigi Koniecznej (Łódź) – *Świat książek Łodzi powojennej. Początek, czy kontynuacja*. Badaczka przybliżyła zebranym problematykę organizacji systemu książki w Łodzi w latach 1945–1950, uwzględniając socjologiczny i historyczny aspekt tego procesu. Podczas tej sesji swoje badania, dotyczące życia naukowego i kulturalnego w Łodzi zaprezentowali także: mgr Martyna Augustyniak (Łódź) i mgr Piotr Lewkowicz (Łódź).

Referaty zgrupowane w sesji dotyczącej biografistyki księgoznawczej (8 wystąpień) rozpoczął prof. nadzw. dr Adrian Uljasz (Rzeszów), który przypomniał sylwetkę Józefa Grycza – księgarza, organizatora polskiego bibliotekarstwa i bibliologa. Dr Magdalena Rządowolska (Łódź), podjęła trud prześledzenia losów naukowych i zawodowych uczniów Jana Muszkowskiego w oparciu o *Słownik pracowników książki polskiej* i ukazała wpływ profesora na rozwój księgoznawstwa. Wśród wystąpień dotyczących problematyki biografistyki księgoznawczej z uwagą wysłuchano m. in.: dr Elżbiety Pokorzyńskiej (Bydgoszcz), która zaprezentowała stan badań nad biografistyką introligatorstwa polskiego; dr Marty Pękalskiej (Wrocław), która podjęła próbę spojrzenia na historię Zakładu im. Ossolińskich poprzez biografie osób go tworzących oraz dr Sabiny Kwiecień (Kraków), która opowiedziała o „ludziach książki”, łódzkiej społeczności żydowskiej na podstawie analizy wydawnictw słownikowych Oficyny Bibliofilów.

Konferencja „Jan Muszkowski: ludzie, epoka, książki. Polska bibliologia w 60 lat od śmierci prof. Jana Muszkowskiego” obfitowała w referaty, dające przegląd i interpretację poglądów oraz koncepcji naukowych wybitnego teoretyka książki, a ponadto przyniosła rozważania o interdyscyplinarności i kierunkach rozwoju bibliologii. Konferencja, udowodniała tym samym, że w środowisku bibliotekarzy i bibliologów istnieje ciągła potrzeba dyskusji o dalszych perspektywach nauki o książce jako dyscypliny naukowej, przy zachowaniu jej dotychczasowego dziedzictwa.